

TÜRK ŞİİRİNDE SES VE RİTM KONUSUNA YENİ BİR YAKLAŞIM

Dr.Tacettin ŞİMŞEK*

ÖZET

Ses ve ritm, şiirin dış yapı unsurlarındandır. Şiirdeki ölçü, bireysel ve toplumsal hayatın ritmiyle ilgilidir. Türk şiirine hakim olan ses ve ritm, eski Türk hayatında aranmalıdır. Atların koşu biçimleriyle Türk şiirindeki vezinler arasında ilişki kurulabilir. Türklerde at kültürünün varlığı, şiirde koşu ritimlerinden yararlanıldığını düşünmeye imkân verir. Başlangıçtan bugüne Türk şiirinde vezin problemine yeni bir dikkatle bakmaya ihtiyaç vardır. Bu yazıda bütüncü bir yaklaşımla şiir ve ritm ilişkisi incelenmiştir.

ABSTRACT

Loud and Rhythmus belong to the external structure of the lyric poetry. The Reim in the lyric poetry are interested with the Rhythmus of the personal and social lives. One should look for the sound and Reim controlled in the Turkish lyric poetry in the old Turkish life. With the kinds of riding of the horses and Rhythmen of the sounds in the Turkish lyric poetry one can take up a relationship. The existence of the horse culture of the Turks the possibility gives to think us that in the poem by the Reirhythmen one uses. From beginning to today we require a new view of the Reimproblem in Turkish lyric poetry. In this work with the help of a total method the relevance of the lyric poetry with the Reim was investigated.

Aristo, *Poetika*'sında bazı sanatların renk ve figürler aracılığıyla, bazı sanatların da ses aracılığıyla tabiatı taklit ettiklerini söyler. Şiirdeki vezni ritmin bir türü olarak görür. Ona göre dans, sadece ritmi kullanırken şiir sözü, ritmi, melodiyi ve armoniyi birlikte kullanır.¹

Ritm, müziğe ait bir terim olduğu hâlde, güzel sanatların bütün dallarında kullanılır. Ses, hece, biçim, görüntü, renk gibi öğelerin art arda düzenli olarak dizilişi ritmi oluşturur. Şiirde ritmden söz edilirken, hecelerin belli bir düzen içinde ve belli sayıda vurgulu vurgusuz, uzun kısa olarak

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Aristoteles, *Poetika*, (Çev.: İsmail Tunah), 10.Baskı, Remzi Kitabevi, İst. 2002, s.11-15

dizilişi kastedilir. T.S.Eliot, şairin yapay bir etki yaratsa da bir musiki parçasındaki ritmi şiire uygulayabileceğini, şiirin ya da şiirde bir parçanın önce ritmik bir yapı olarak gerçekleştiğini, sonra da bu ritmik yapının kelimelerde ifadesini bularak fikir ve imajları da doğurduğunu söyler. Eliot'ın ifadesiyle “*Bir senfoni veya kuartette ritmi farklı olan geçişler şiirde de kullanılabilir.*”²

Yahya Kemal “*Şiir mûsikînin hemşiresidir [kız kardeşidir], âletsiz teganni edilemez [söylenemez].*”³ cümlesinde veznin, dolayısıyla ritmin önemini vurgular. Aragon'un “*Şiirin gizemi ezgidedir.*”⁴ cümlesini de aynı doğrultuda yorumlamak gerekir.

Şiirde ritmi sağlayan öğeleri vezin ve kafiye olarak tespit eden Kaplan, Tevfik Fikret'in şiirleri üzerine yaptığı incelemede, vezin ve ruh hâlleri arasındaki ilişkilere dikkat çeker. Şairin vezin yoluyla ruh hâllerini canlandırdığını kaydeder.⁵

Orhan Veli'nin *Garip* ön sözünde şiirden müziği kovmak isterken ne yapmaya çalıştığı üzerinde bir kez daha düşünülmalıdır.

Türk şiirinde ses ve ritm konusu, özellikle son yıllarda akademisyen, araştırmacı birçok imzanın ilgi alanına girmiştir.**

² T.S.Eliot, **Edebiyat Üzerine Düşünceler** (Çev.: Sevim Kantarcıoğlu), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1983, s.147

³ Yahya Kemal Beyatlı, **Edebiyata Dair**, 3.Baskı, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul 1990, s.135

⁴ Louis Aragon, *Şiirin Gizemi Ezgidedir, Saf Şiir Yoktur (Mayakovski, Eluard, Aragon, Brecht, Neruda)*, 2.Baskı, Broy Yay., İstanbul 1994, s. 53

⁵ Mehmet Kaplan, **Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser**, 2.Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul 1987, s.219

** Şiirde ses ve ritm konusunda özellikle şu kaynaklara bakılabilir: Tunca Kortantamer, *Türk Şiirinde Ses Konusunda ve Ses Gelişmesinin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler I, Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Akçağ Yayınları, Ankara 1993, s.273-336; Orhan Okay, *Bâki'nin Kanunî Mersiyesi'ne Dair, Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1990, s.88-94; Orhan Okay, *Nef'i'nin Şiirlerinde Ses Unsuru*, age., s.95-100; Yakup Şafak, *Kaybolmaya Yüz Tutmuş Bir Gelenek: Vezinle Şiir Okumak, Yedi İklim*, V, 43, (Ekim 1993), s.18-20; Yakup Şafak, *Fars ve Türk Edebiyatlarındaki Aruz Vezinlerinin Ritmik Yapıları Üzerine Düşünceler, Yedi İklim*, X, 70, (Ocak 1996), s.31-34; Muhsin Macit, *Divân Edebiyatında Âhenk Unsurları*, Akçağ Yayınları, Ankara 1996; Cem Dilçin, *Fuzûlî'nin Şiirlerinde Ses Tekrarlarına Dayanan Bir Anlatım Özelliği, Türkoloji Dergisi*, X, 1, (1992), s.77-114; Cemâl Kurnaz, *Divan Şiirinde Ritm Arayışları, Türk Dili*, 589 (Ocak 2001), s.87-92; Cem Dilçin, *Fuzûlî'nin Şiirlerinde İnkilemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni, Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları) Abdülbaki Gölpınarlı Armağanı*, Volume 19 (1995), s.157-202; Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Ankara 2004, s.237-276.

Mevcut birikimden yola çıkarak bu yazıda şiire yalnızca ses ve ritm açısından yaklaşmayı deneyeceğiz. Ferdî hayatımızda olduğu gibi toplumsal hayatımızda da yer etmiş, hatta millî kimliğimize nakış gibi işlenmiş ritmlerden hareketle şiir, ses ve gelenek ilişkisini kurmaya çalışacağız. Çıkış noktamız şudur: Türk şiiri, en eski örneklerinden itibaren nazım birimi olarak niçin dörtlükte ısrar etmiştir? Şiir, toplumsal hayatın ritmini ne ölçüde yansıtır? Meselâ aruz, “çadırın orta direği” demektir.⁶ Çadır, çöl hayatına ait bir görüntüyü düşündürür. *Sebeb* (ip), *veted* (kazık) gibi aruz terimleri çadırla ilgili unsurlardır ve doğrudan doğruya Arapların gündelik hayatından alınmışlardır.⁷ Bu veri, hece ölçüsü için emsal gösterilebilir ve Türk hayatına ritmini veren unsurlar bu çerçevede araştırılabilir. Türk şiirinde vezin konusuna atın koşu ritmlerinden hareketle yaklaşılabılır. Zira atı eğiten, ona koşmayı öğreten Türk’ün müzik kulağında söz konusu ritmler yer etmiş olmalıdır. Necip Fazıl’ın deyişiyle söylersek, at “*zafer, fetih ve asalet müjdecisi*”dir.⁸ *Ata Senfoni* adlı kitabının *Türklerde At* başlıklı bölümünde Necip Fazıl, “*Atın ilk şahidi, gönül vericisi, avcısı, teshir edicisi, hizmete alıcısı, binicisi, nihayet ordusunu kurucusu Turanlılar*”⁹ tespitine yer verir.^{***}

Öyleyse atın koşu biçimleri üzerinde durmak, buradan hayatın ve sanatın ritmine doğru gitmek mümkündür. Eski Türk şiiri örneklerinin “koşuk” (koşma) adıyla anılması söz konusu çağrışımı uyandırır. Geleneğimizde “şiir söylemek” anlamına gelen “ır/yır koşmak”, “şiir koşmak”; uyak/kafiye karşılığı kullanılan “ayak”; atışma öncesi âşıkların ortak kullanması için sunulan uyak anlamındaki “ayak vermek”; aynı kafiye ile şiiri sürdürmek anlamındaki “ayak yürütmek” gibi tabirler “yürüme/koşma” eylemleri çevresinde düşünülebilecek türdendir.

Atların özellikle iki koşu biçimi bize ışık tutmaktadır: 1. Rahvan, 2. Dörtнал.

⁶ Halûk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı-Nazım Şekilleri ve Aruz*, 3.Baskı, Dergâh Yay., İstanbul 1999, s.131; Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 4.Baskı, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1997, s.3

⁷ İpekten, age., s.132; Muhsin Macit, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2004, s.169

⁸ Necip Fazıl Kısakürek, *Ata Senfoni*, 3.Baskı, Büyük Doğu Yay., İstanbul 1994, s.5

⁹ Kısakürek, age., s.79

^{***} Atın ehlileştirilmesi ve Türklerde at kültürü üzerine geniş bilgi için bkz. Ahmet Caferoğlu, *Türk Onomastiğinde At Kültü*, *Türkiyat Mecmuası*, X, 1953, s.201-212; Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, Ankara 1971, s.7-, 49-, 311-316, 544-; İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, 18.Baskı, Ötügen Neşriyat, İstanbul 1999, s.216-219, 317-318.

1. Rahvan Koşu Ritmi

Önce bir alıntı okuyalım: “*Meşhur Köroğlu'nun kır atı rahvan mı koşardı, yoksa dörtlüde mi uçardı? Hemen cevap vereyim: Dörtlüde koşardı. Peki Köroğlu devrinde yaşamadığına göre, nereden biliyorum? İşte dildeki musiki meselesine geliyoruz... Şu mısralara dikkatinizi çekerim:*

'Aman kırat canım kırat / 'Alıp çekilip gidelim!'

İkinci mısradaki 'Alıp çekilip gidelim'in sür'atine ne buyrulur? Burada, o eşi menendi olmayan kır atın nefes nefese Çamlıbel'e yönelmiş 'tikitak tikitak'larını duymuyor musunuz? Ve bütün dörtlüde koşan atların Anadolu bozkırlarında 'tikitak tikitak' sesi çıkardığını hangimiz bilmeyiz?’¹⁰

Dildeki musikî konusunda hemfikir olmakla birlikte dizelerin uyandırdığı çağrışıma itirazımız vardır. Verilen örneğe göre Köroğlu'nun kır atı dörtlüde değil rahvan koşuyor olmalıdır. Çünkü örnek dizeler 8'li hece ile söylenmiştir. 8'li hece 4+4 duraklı bir kalıptır. “*Aman kırat canım kırat*” dizisinde duyulan “ti tak ti tak, ti tak ti tak” sesleri, dört zamanlı bir koşu biçimi olan rahvanı düşündürür. Rahvan, dört ayağın eşit aralıklarla birbiri ardınca yerden kesildiği ve yine aynı sıra ile yere indiği bir koşu biçimidir. Zaten Anadolu bozkırlarının dağlık coğrafi yapısı da atların dörtlüde koşması için elverişli değildir. Çünkü koşunun ritmi biraz da coğrafi şartlara bağlıdır. Dörtlüde koşu ise düz bir zemine ihtiyaç gösterir. Gürbüz Azak, *Sizi Biri Arıyor* adlı kitabında bunu ısrarla vurgular: “*Anadolu engebelerinde dörtlüde koşan at çeyrek saatte yorulur. Sıkıştırırsanız çatlar gider. O sebeple, arazide hem atın, hem de süvarinin yorulmaması için rahvan gidiş tercih edilir. Bu türlü atlar özel olarak yetiştirilir. At, anadan doğma bildiği koşuşu unutacak, otomobil gibi düz gitmeyi öğrenecektir. Her at rahvan koşamaz. Böyle bir atın üzerinde ekmek yiyebilir, ufukları gözleyebilir ve kılıç dahi bileyebilirsiniz.*”¹¹ Necip Fazıl'ın *Ata Senfoni* kitabında Ammien Marcellin'den yaptığı alıntı da bu açıdan değerlendirilebilir: “*(Eski Türkler) Ayakta muharebe etmezler hatta yaşayamazlardı. Küçük, çirkin fakat şimşek gibi hızlı atlarına mihlydılar. Bu atların üzerinde meclis kurarlar, müzakere ederler, yerler, içerler, uyurlardı. Eyerlerinin yanına asılı etler ve köklerle geçinirlerdi.*”¹²

Köroğlu'nun kır atının rahvan koştuğu başka örneklerden hareketle de öne sürülebilir. Yakın geçmişte Âşık Murat Çobanoğlu'nun, sonra Ayna

¹⁰ Nedim Gürbüz [Gürbüz Azak], *Dostlara Mektup*, Yeni Asya Yay., İstanbul 1977, s.45-46

¹¹ Gürbüz Azak, *Sizi Biri Arıyor*, Zafer Yay., İstanbul 1990, s.23

¹² Kısakürek, age., s.80

grubunun seslendirdiği *Kiziroğlu Mustafa Bey* türküsü buna çarpıcı bir örnektir.

*Bir hışm ile / geldi geçti
Kiziroğlu / Mustafa Bey
Şu bağrımı / deldi geçti
Kiziroğlu / Mustafa Bey
Atasözlerinden ve bilmecelerden de çok sayıda örnek verilebilir:
Aç ne yemez tok ne demez
Alma alı, sat yağızı / Besle kırı, bin doruya
Altı deri üstü deri / Ortada bir avuç dari¹³*

Divânü Lûgati't-Türk'teki 91 manzum parçadan 22'si, dörder hecelik dizilere uygun bir ritm ve ses özelliği taşır.

*Mende bulnur sevinç otı kadgu atar
Karşı körüp sagdıç anı uçmak atar*

(Sevincin ilâcı bende bulunur; bu ilâç kaygıyı ve kederi giderir. Benim yaptırdığım köşkü gören dost onun güzelliği karşısında ona “Cennet” adını verir.)¹⁴

*Algıl öğüt mendin ogul erdem tile
Boyda ulug bilge bolup bilging ula*

(Ey oğul, benden öğüt al ve erdem dileğinde bulun, öyle ki halk içinde büyük bilge olasın ve bilgini herkese yayasın.)¹⁵

Eski Türk şiirinden ayrılık temalı bir örnekte, çocuklar babalarını, kardeş ve gelinler ağabeylerini aynı sesle aramaktadırlar:

*adaylarım kaçma kulun
atam kayda termü erki
amrak togmış ini kelin
agam kayda termü erki*

(Yavrularım, kaçak kulun, / -“Babam nerede?” der mi dersin? / sevgili doğan, küçük kardeş, gelin, / -“Ağam nerede?” der mi dersin?)¹⁶

¹³ Ahmet Talât Onay, *Türk Şiirlerinin Vezni*, (Haz.: Cemal Kurnaz), Akçağ Yay., Ankara 1996, s.86-87

¹⁴ Talât Tekin, *XI. Yüzyıl Türk Şiiri-Divânü Lûgati't-Türk'teki Manzum Parçalar*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1989, s.118

¹⁵ Tekin, age, s.132 (Tekin, verilen manzum parçaların veznini *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün* biçiminde adlandırır. Bu da, dörder hecelik üç birim demektir.)

Çin kaynaklarında geçen bir Hun türküsü vardır. M.Ö.119'da bir bozgun sonucu toprak kaybeden Hunların söyleyip ağladıkları bir türkü:

*Yençi tağıg / yitürdimiz
Katun körkin / alturdımız
Silan yışıg / kapturdımız
Adgır koçug / alıp bardı*

(Yen-çi-şan dağını kaybettik, / Kadınlarımızın güzelliğini elimizden aldılar./Si-lan-şan yaylalarını kaybettik, / Hayvanlarımızı çoğaltacak vesaiti elimizden aldılar.)¹⁷

*Divanü Lûgati 't-Türk 'te yer alan Tankutlarla Savaş'tan bir dörtlük:
Eren alrı / okuştılar
Kıngır közün / bakıştılar
Kamug tolmun / tokuştılar
Kılıç kınka / küçün sıgdi¹⁸*

(Erler alplar çağrıştılar / Düşman gözlerle bakıştılar / Bütün silâhlarla dövüştüler / Kılıç kına güç sıgdi.)

Oğulları için verdiği toyda Oğuz Kağan'ın halka ve beylere seslenişi:

*Men sinlerge boldum kagan
Alalınğ ya takı kalkan
...
Takı taluy takı müren
Kün tuğ bolgıl kök kırıkan¹⁹*

(Ben sizlere kağan oldum / Yay ile kalkan alalım / Daha deniz geçelim, daha dağlar aşalım / Güneş bayrağımız olsun, gök çadırımız)

Dede Korkut Hikâyelerinin manzum bölümlerinden:
Salkım salkım / tan yelleri / estiğinde

*...
Beri gelgil / başım bahtı / evim tahtı
Evden çıkıp / yürüyende / selvi boylum
Topuğunda / sarmaşanda / kara saçlım
...
Göğsü güzel / kaba dağa / ava çıktın*

¹⁶ Reşid Rahmeti Arat, **Eski Türk Şiiri**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1991, s.252

¹⁷ **Büyük Türk Klâsikleri**, c.1, Ötüken Söğüt Yay., İstanbul 1985, s.38-39

¹⁸ Age, s.124

¹⁹ Age, s.48

İki vardın / bir gelirsin / yavrum hani

...

Kaytabandan / kızıl deve / gider ise / benim gider (Dirse Han Oğlu
Boğaç Han)

...

Daim duran / Cebbar Tanrı!
Bâki kalan / Settâr Tanrı! (Deli Dumrul)

...

Karşı yatan kara kağım yıkılmıştır,
*Ozan senin haberin yok*²⁰

...

Kamın akan / görklü suyun, / kurumasın!
Çapar iken, / ağ boz atın, / büdernesin!
Çalışanda, / kara polat / öz kılıcın, / gedilmesin!
Ağ pürçekli / anan yeri, / behişt olsun!
Ağ sakallı / baban yeri, / uçmağ olsun!
Gögez yerler, / çemenlerin, / kulan bilir!
Ayrı ayrı / yollar izin / deve bilir!
Yedi dere / kokuların, / tilki bilir!
Dünle kervan / göçtüğünü, / turgay bilir!
Oğul kimden / olduğunu, / ana bilir!
Er cömerdin, / er nâkesin, / ozan bilir!
Kara taşı / kırmadıkta, / kül eyleyen!
Dağa taş / buşusundan, / duman çöken!
Koşa burçta / kayın okun / eğlenmeyen!

Allah Allah / demeyince / işler onmaz. // Tekebbürlük / eyleyeni /
Tanrı sevmez. ... Ağzı açıp / öğer olsam / üstümüzde / Tanrı görklü...
*Alçak yerde / yapıptır / Tanrı evi / Kâbe görklü...*²¹

Ahmed Yesevî'nin *Divan-ı Hikmet*'inde söz konusu ritme uygun çok sayıda örnek vardır. Yesevî, dörtlüklerle yazdığı hikmetlerde dörder hecelik birimler kullanmıştır.

Yükin yüklep / yolga kirgen / merdan bolur
Kılavuzsız / yolga kirgen / hayran bolur
Yol başçısı / yolnu körgen / kervan bolur
*Yolnu körmey / kervan kadem / koymaz irmiş*²²

²⁰ Orhan Şaik Gökyay, **Dede Korkut Hikâyeleri**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2000, s.76

²¹ **Büyük Türk Klâsikleri**, c.2, Ötüken Söğüt Yay., İstanbul 1985, s.365-366

(Yükünü yükleyip yola giren adam olur/kılavuzsuz yola giren şaşırır/yol rehberi, yolu gören kervan olur/yolu görmeden kervan ayak koymaz imiş.)

Fuzulî, Galib ve Nedim'den birer dize:
Gözüm canım / efendim sev/diğim devlet/lü sultanım
Efendimsin /cihanda i/tibarım var/sa sendendir
Gülüm şöyle /gülüm böyle /demektir yâ/re mu'tadım

Divan şiiri geleneğimizde en çok kullanılan aruz kalıplarından²³ 3 *fâilâtün 1 fâilün*, 3 *feilâtün bir feülün*, 4 *mefâilün* ve *Mef'ülü mefâilü mefâilü feülün* gibi örneklerde dörtlü hece dizilerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülür. Bu ses de kaynağını rahvan koşu ritminden almış olabilir.

Yunus Emre Divanından birkaç örnek:
Biz dünyadan gider olduk kalanlara selâm olsun
*Bizim için hayır dua kılanlara selâm olsun*²⁴

...
Taşın yine deli gönül sular gibi çağlar mısın
*Aktın yine kanlı yaşım yollarımı bağlar mısın*²⁵

...
Bu dünyada bir nesneye yanar içim göynür özüm
*Yiğit iken ölenlere gök ekini biçmiş gibi*²⁶

Mehmet Emin Yurdakul'dan:
Ay Türkeli, senin adın bu dünyada en hoş sestir;
Senin fikrin, akla gelen her manadan mukaddestir;
Senin duygun yüreklerin en mübarek sevdasıdır,
*Senin derdin beyinlerin en ateşli hummasıdır.*²⁷

Necip Fazıl'dan:
Vur kazmayı dağa Ferhat!
Çoğu gitti, azı kaldı.
Kişne kır at, kişne kır at!

²² Kemal Eraslan, **Ahmed-i Yesevî: Dîvan-ı Hikmet-Seçmeler**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1991, s.228

²³ İpekten, age., s.281-282

²⁴ Mustafa Tatçı (Haz.), **Yunus Emre Divânı**, Akçağ Yay., Ankara 1991, s.171

²⁵ Tatçı, age., s.191

²⁶ Tatçı, age., s.257

²⁷ Mehmet Emin Yurdakul, **Türk Sazı**, 3.Baskı, Atlas Kitabevi, İstanbul 1979, s.115

*Çoğu gitti, azı kaldı.*²⁸
Fikretmekte, fikretmekte:
Ver sırrını, ey kâinat!
Gökler üstü açmış kanat,
Yüksekliği yükseltmekte.
*Fikretmekte, fikretmekte...*²⁹

Tanpınar'dan:
Bu ümitsiz ve biçare
Şahitleri ömrümüzün
Bu aynanın sularında
*Kaç kere yıkandı yüzün*³⁰

Orhan Şaik Gökyay'ın ağıt tarzında kaleme aldığı *Netsem Yolu Yok* adlı şiirden bir bölüm:

Gece gündüz / dağlar ile / taşlar ile
Dövünürüm, / dövünürüm;
Düşte görsem, / gözlerimde / yaşlar ile
Uyanırım, / uyanırım...

Kimi olur, / kar üstünde / resmin ile,
Kimi olur, / kitaplarda / ismin ile,
Yalnızlıktan / dostun ile, / hasmın ile
Avunurum, / avunurum...

Yıllar döner, / yine yine / bayram olur,
Bu bayramlar, / nidem bana, / haram olur,
İçerimde / göz göz olmuş / yaram olur,
*Devinirim, / devinirim...*³¹

Dağlarca'nın *Malazgirt Ululaması*'ndan birkaç örnek:

Bu kılıçlar / bu kalkanlar
*Görmüş nice / savaşları*³²

²⁸ Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, 44.Baskı, Büyük Doğu Yay., İstanbul 2001, s.269

²⁹ Necip Fazıl Kısakürek, *Esselâm*, Büyük Doğu Yay., İstanbul 1973, s.48

³⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Bütün Şiirler*, 4.Baskı, Dergâh Yay., İstanbul 1994, s.33

³¹ Orhan Şaik Gökyay, *Bu Vatan Kimin?*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s.48-49

³² Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Üç Şehitler Destanı / Malazgirt Ululaması / Yedi Memetler / Yurdana / Kubilay Destanı*, Doğan Kitap, İstanbul 1999, s.25

*DAĞ kalkandı / OVA kılıç
DAĞ bilekti / OVALAR el*³³

*Şehitlerin / atlarıdır
Saldırırlar / azalmadan*³⁴

Hilmi Yavuz'dan dizeler:
*kuş uzuyor dizelerde.../ah hiçliğe solan gülüm*³⁵
*ben daima uçurumlar edinirim*³⁶

Nurullah Genç'in *Yankı ve Hüzün* kitabından bir bent:
*Melekülmeyt uğrun uğrun taht kurarken göğsüme, hey
İlişiyor duvağıyla nice hûri gözüme, hey
Mütemadi uyarıyı hâkim kıldım özüme, hey
Yöneliyor insiyakım şimdi alın yazıma, hey
Mahbûbeler ülker gibi ışıltıyor yüzüme, hey
Meram için tazarrudur vesilem; yalvarıyorum*³⁷

Konu ile ilgili sayısız örnek verilebilir. Özellikle Türk halk edebiyatının semai ve varsağı nazım şekilleri, söz konusu ritmi duyurmaya elverişlidir. Durak yerlerini göstermeden de 4+4 ritmini duyurabilen bu tarz şiirlerden birkaç örnek verelim:

*Malım yok ki dökem saçam
Hazinem yok ağzın açam
Çarem budur alam kaçam
Hep yanımda bulam seni. (Köroğlu)*

*Hasta düştüm, hey ağalar
Halım bilmez dağlar şimdi
Düşman gibi, dost karşımda
Zülüflerin bağlar şimdi (Karacaoğlan)*

³³ Dağlarca, age., s.48

³⁴ Dağlarca, age., s.50

³⁵ Hilmi Yavuz, **Erguvan Sözlere-Toplu Şiirler 2**, Can Yay., İstanbul 1993, s.38

³⁶ Yavuz, age, s.140

³⁷ Nurullah Genç, **Yankı ve Hüzün**, Denge Yay., İstanbul 1992, s.19

*Şu karşıdan gelen dilber
Gelir amma neden sonra
Bir selâma kail oldum
Verir amma neden sonra (Âşık Ömer)*

*Başına bir hâl gelirse
Dağlara gel, bağlara gel
Seni saklar vermez ele
Dağlara gel, bağlara gel (Gevherî)*

*Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldayım
Gidiyorum gündüz gece. (Âşık Veysel)*

*Erlük günü geldiğinde,
Yiğitlere şan görünür.
Yığın yığın harcanmağa,
Nice yüz bin can görünür. (Nihal Atsız)*

*Yüreğimde Korkut Ata, maruzatum en üst kata
Türkmeneli yöresinde bir Aşar'dım, bir Barak'tum (Bahaettin
Karakoç)*

*O dedi ki:
Yüreğime ektin bir köz,
Yaralarım oldu göz göz.
Yemin edip verdiğin söz
Aklında mı? (Abdurrahim Karakoç)*

Örnek metinlerdeki ritmin kaynağını din, musıkî, şiir ve raksın bir arada oluşturduğu kavmî döneme ait sese dayandırmak, bu sesi de Türk'ün yaşama tarzında mevcut rahvan koşan atların nal sesleriyle ilişkilendirmek mümkündür.

2. Dörtнал Koşu Ritmi

Şimdi de atların bir başka koşu ritmi olan dörtнал ve bunun şiirdeki yansımaları üzerinde duralım. Dörtнал, atların en hızlı koşu biçimidir ve üç zamanlıdır. Üçer hecelik birimlerin ağırlıklı olarak kullanıldığı mısralarda söz konusu etkiyi bırakır. Dörtнал koşuda, atın art ayakları birbiri ardınca

yerden kesilir ve bu sıçrama ile vücut öne atılır. At, ayakları yerden kesik olarak bir an havada asılı kaldıktan sonra ön ayaklardan birinin, hemen sonra da ötekinin üzerine düşer.³⁸

Nâzım Hikmet, *Salkımsöğüt* adlı şiirinde güneşin battığı yere doğru koşan atlıların hikâyesini şiirleştirir. Yere düşen yaralı bir atlının gidenlerin ardından dolu gözlerle baktığını tasvir eder. O atlı artık dörtnal giden atların köpüklü boynuna yatamayacaktır. Nal sesleri perde perde söner. Atlılar güneşin battığı yerde gözden kaybolur. Şiirin devamında atlıların rüzgâr gibi gidişiyle hayat arasındaki bağ sezdirilir:

*Atlılar atlılar, kızıl atlılar
Atlari rüzgâr kanatlılar
Atlari rüzgâr kanat...
Atlari rüzgâr,
Atlari...
At...
Rüzgâr kanatlı atlılar gibi geçti hayat!*³⁹

Şiirde atların dörtnal koştukları söylendikten sonra, özellikle *atlılar* ve *atları* kelimelerinin tekrarlanması kulağımıza dörtnal koşu ritmini telkin eder.

Şairin *Bahri Hazer* şiiri yer yer bu ritmi duyurur:

*Bakmıyor / kayığa / sarılan / sulara! // Bakmıyor / çatlayıp / yarılan / sulara / .../ ne çıkar / kudurtsun / karayel / suları / Hazer'de doğanın / Hazer'dir mezarı!*⁴⁰

Eski Türk şiiri örneklerinden Mani çevresinde yazılmış *Tan Tanrı İlahisi*'nde benzer bir ses duyulur. Şiirde on bir kez tekrarlanan “Tan Tanrı” söz grubu, şiire hakim olan ritmi sezdirir.

*tang tengrig ögelim
...
körügme kün tengri / siz bizni küzeding
...
tang tengri / tang tenri
...*

³⁸ **Büyük Larousse**, Milliyet Yay., c.7, İstanbul (tarihsiz), s.3363

³⁹ Abdullah Özkan-Refik Durbaş, **Cumhuriyetten Günümüze Türk Şiiri Antolojisi**, c.1, Boyut Yay., İstanbul 2003, s.112

⁴⁰ Özkan-Durbaş, age, s.113

*yarukluk yaşugluk / tang tengri / tang tenri*⁴¹

Divânü Lûgati't-Türk'ten iki sav ve bir şiirden alınmış ilk dizeler de buna örnek verilebilir:

Aç evek / Tok tölek (Aç aceleci, tok sabırlı olur.)⁴²

Kuzda kar eksümez / Koyda yağ eksümez (Kuzeyde kar eksilmez, koyunda yağ eksilmez.)⁴³

İdimni öger men / Biligni yöger men / Köngülni tüger men...

(Rabbim överim, / bilgi ve hikmetleri toplar yığarım, / gönlümü ve nefsimi düğümleyip bağlarım.)⁴⁴

Söz konusu ritme atasözlerinden de örnekler bulunabilir:

Açtırma kutuyu / Söyletme kötüyü

Güvenme varlığa, düşersin darlığa

*Duvarı nem yıkar/ İnsanı gam yıkar*⁴⁵

Divan şiiri geleneğimizde özellikle *feûlün* diye başlayan üç heceli diziler, dörtnala koşu ritminden doğmuş olabilir. Bâkî ve Fuzûlî'den birer beyit:

Ne devran / muvâfık / ne tâli' / müsâ'id
*Kolın boy/numa sal/maz ol sî-/m-sâ'id*⁴⁶

Şehâ sen/sin ol gev/her-i dür/c-i hikmet
*Ki senden/dir elbet/te her der/de bir em*⁴⁷

Yahya Kemal'in *Mevsimler* şiiri:

Kopar son/bahar tel/lerinden

Derinden, / derinden, / derinden

Biten yaz/la başlar / keder mû/sıkîsi.

Bu sâhil/lerin ses/lenir her / yerinden,

Derinden, / derinden, / derinden,

Hazin gün/lerin der/beder mû/sıkîsi.

⁴¹ Arat, age., s.9

⁴² *Divânü Lûgati't-Türk*, c.1, s.83'ten Onay, age., s.83

⁴³ Onay, age., s.100

⁴⁴ Tekin, s.158-159

⁴⁵ Onay, age., s.100

⁴⁶ Sabahattin Küçük, *Bâkî Divanı*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1994, s.126

⁴⁷ Kenan Akyüz vd., *Fuzûlî Divânı*, Akçağ Yay., Ankara 1990, s.95

*Denizden / ve dağdan / gelen hüz/ne kandık.
Bulutlar / dağılsın, / bahar ol/sun artık,
Duyulsun / bir engin / seher mû/sıkîsi.*

*Güneş doğ/madan ma/vileşmiş / Boğazdan,
Nevâ-kâr / açılsın / bütün ses / ve sazdan,
Ufuklar/da sürsün / zafer mû/sıkîsi.⁴⁸*

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Malazgirt Ululaması* 'ndan birkaç bölüm:
*Atlılar / gökleri / aştılar / bir daha
Kocaman / maviye / şaştılar / bir daha⁴⁹*

*En önde Alpaslan, ardında başbuğlar
Doğudan batıya, güneyden kuzeye / Esmekte yel gibi⁵⁰*

Gökyüzü / Sırtında / Atların atların

*Ey Bizans / Karanlık / Çağlara / Benziyor / Art arda / Yıkılmış /
Katların katların⁵¹*

Şiirlerde hareketli ve canlı bir savaş sahnesi tasvir edilmektedir. Şair, bu sahneyi en iyi duyuracak sesi ararken 3'er heceli kümeleri buluyor.

Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nun *Malazgirt Destanı*'nda yer alan ve *Mehter* adını taşıyan şiirinden:

*Sonsuzdan, derinden, yüceden..
Şafaktan, gündüzden, geceden...
Ses gelir üç bin yıl önceden
Tanrı tek... Tanrı tek... Tanrı tek...*

*Dokuz kat tiz vurur pes vurur
Dokuz kat davlumbaz kös vurur
Yürekten yüreğe ses vurur
Tanrı tek... Tanrı tek... Tanrı tek...*

⁴⁸ Yahya Kemal Beyatlı, **Kendi Gök Kubbemiz**, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul 1994, s.38-39

⁴⁹ Dağlarca, age., s.7

⁵⁰ Dağlarca, age., s.35

⁵¹ Dağlarca, age., s.53-54

*Can kuşu kafesten kurtulur
Gizlilik perdesi yırtılır
Nal şakır at kişner kurt ulur
Tanrı tek... Tanrı tek... Tanrı tek...⁵²*

Konu ve vezin ilişkisi açıkça görülmektedir. Dağlarca, üçlük hecelerle savaş meydanında dörtnala koşan atların ayak seslerini duyurmaya çalışırken, Gençosmanoğlu benzer üçlüklerle mehter müziğinin davul, kös, nekkâre, def, zil, çevgân gibi vurmali sazlarının çıkardığı sesi aramaktadır.

Gençosmanoğlu'nun aynı destanından bölümler:

*“And olsun geceye, gündüze...
And olsun karaya, denize...
And olsun kaleme, kâğıda...
Bir millet yarattın doğuda!*

*Türk diye bir yüce ad verdim.
Önüme kılavuz kurt verdim.
En üstün değerler erdemi
Bir güzel ülkeyi yurt verdim!*

*Donattım ruhunu imanla,
Kolunun gücünü sert verdim.
Ve onu mazluma sığınak,
Zalimin başına dert verdim!”⁵³*

*Başbuğlar başbuğu Alparslan,
Ön safta yürüdü ileri...
Secdeye kapanıp doğruldu,
Allah'a yükseldi elleri:*

*“Hamdolsun verdiğin devlete!
Hamdolsun hakka ve kuvvete!
Hamdolsun bizi Türk yarattın,
Evreni bizimle donattın!”⁵⁴*

⁵² Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, **Destanlar Burcu**, 2.Baskı, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul 2002, s.245)

⁵³ Gençosmanoğlu, age., s.217

⁵⁴ Gençosmanoğlu, age., s.239-240

Ahmet Kutsi Tecer'in *Es Kayabelim Es* ve *Yörük Hasreti* şiirlerinden birer dördlük:

Çözülün dağda kar
Yayılsın mal davar
İrilsin kaygılar
Umutlar sende var⁵⁵
Güneyde bir avuç toprağım
Bir evim, kışlağım olaydı.
Baharda göçseydi otağım,
Toros'ta yaylağım olaydı.⁵⁶

Yunus Emre'nin *Nefes*'inden:

Şeyhimin özünü / Severim yüzünü / Mübarek yüzünü / Görmeye kim gelir?
Şeyhimin illeri / Uzaktır yolları / Açılmış gülleri / Dermeye kim gelir?⁵⁷

17. yüzyıl Tekke şairi Abdülahad Nuri'den:

Mevlâ'yı zikredin / Uyuman âşıklar / Lûtfuna şükredin / Uyuman âşıklar
Maksudu bulalım / Aşk ile dolalım / Makbul kul olalım / Uyuman âşıklar⁵⁸

Ali Ulvi Elöve'nin *Çocuklarımıza Neşideler*'inde yer alan *Vatana Dönerken* ve *Yine Vatan* manzumelerinden örnekler:

Özledim seni ey sevgili vatanım!
Dakikam, saatim ve hiç bir zamanım
Yoktur ki fikrimden hayalim geçmesin...⁵⁹

Bir beşik, bir mezar, bir dere, bir sancak,
Bir eski minare, bir mescit, bir ocak,
Bir bahçe, ya bir ev, bir sabah yıldızı,
Köylünün yayında işleyen genç kızı:
Bunların her biri, şüphesiz, vatandır!
Bunlar bir yadigâr ki nice zamandır,
Ecdadın şanını evlâda bildirir!⁶⁰

⁵⁵ Özbalcı, **Ahmet Kutsi Tecer-Şairliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme**, Akçağ Yay., Ankara 1998, s.221

⁵⁶ Özbalcı, age., s.222

⁵⁷ Onay, age., s.101

⁵⁸ Ahmet Necdet, **Tekke Şiiri**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1997 s.366

⁵⁹ Ali Ulvi (Elöve), **Çocuklarımıza Neşideler**, Tanin Matbaası, İstanbul 1912, s.30

Necip Fazıl'ın *Esselâm*'ından:

*Mekke'de bir hane...
Öyle ki, zamane;
Yalanlar gerçek de,
Gerçekler efsane.
Mekke'de bir hane..*⁶¹

*Teninin ipekti dokusu;
Yoktu hiç buruşmak korkusu.
Eller ki, değdiği her yerde,
Kalırdı günlerce kokusu.*⁶²

Üç heceli mısralarla yazılmış Necip Fazıl'ın *Kafiyeler*'i:

*Bir varmış, / Bir yokmuş. / Kararmış / Ve kokmuş / Dünyamız. /
Rüyamız / Kapkara. / Manzara: / Gebeler / Döşeksiz. / Ebeler / İsteksiz. /
Kubbeler / Desteksiz. / Habbeler / Süreksiz. / Türbeler / Meleksiz. / Tövbeler
/ Gerçeksiz. / Cübbeler / Yüreksiz. / Cezbeler / Şimşeksiz. / İzbeler /
Ekmeksiz. / Heybeler / Ekmeksiz...*⁶³

Yine Necip Fazıl'ın *Zaman* şiirinden:

*Bir sese benziyor: / Arkanız hep zifir! / Bir sese benziyor: / Önünüz tüm
kibir!*

...
*Annesi azabın, / Sonsuzluk şarkısı./ Annesi azabın, / Cinnetin tıpkısı.
İçimde bir nokta; / Dönüyor aleve. / İçimde bir nokta; Beynimde bir
güve.
Akrep ve yelkovan / Varlığın nabzında. / Akrep ve yelkovan / Yokluğun
ağzında.*⁶⁴

Ahmet Muhip Dıranas'ın *Olvido, Dağlara ve Ağrı* şiirlerinden:

*Yolunu gözlüyor lâmba ve merdiven, /.../ Ey, ömrün en güzel türküsü
aldanış!.. / Bir duman yükselir gibidir kederden*⁶⁵

*Orada orada egemen o iklim /.../ Köroğlu gibi hür yaşarım orda ben*⁶⁶

⁶⁰ Elöve, age., s.49

⁶¹ Kısakürek, *Esselâm*, s.14

⁶² Kısakürek, age., s.105

⁶³ Kısakürek, *Çile*, s.263-264

⁶⁴ Kısakürek, age., s.267-268

⁶⁵ Ahmet Muhip Dıranas, *Şiirler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 1982, s.27-28

*Bir gemi gibisin göklerde demirli / Giren sır mezara cesetle birlikte
/.../ Ve aklın o uçsuz bucaksız sarayı/ Kaplamış gözümün gördüğü her
ufku/Umutsuz, zifiri bir gece, bir korku⁶⁷*

Asaf Hâlet Çelebi'nin *Nûrusiyâh*'ın giriş bölümü:

Bir vardım / bir yoktum / ben doğdum / selimi sâlisin köşkünde⁶⁸

Arif Nihad Asya'nın *Bizim Kızlar* adlı şiirinden:

*Adımım yollarda / Kanadım yellerde // Beliren bir tatlı / Sızıyım
dillerde // Açarım güllerde / Yanarım allarda...⁶⁹*

Bahtiyar Vahapzâde'nin *Kök* şiiri:

Kök üste boy atır,

Ucalır.

Ağaçlar

Kökünden güc alır.

Dünyada

Her şeyin kökü var...

Kökü var

Torpağın, daşın da...

Adamsa kökünü

Gezdire başında.⁷⁰

Yine Vahapzâde *Vatan Var* şiirinden:

Nerdeyse, bu demde

Ummanda batan var.

Vardır sa kömeksiz

Feryada çatan var.

Dünyada alandan

Evelce satan var.⁷¹

Nebî Hazrî'nin *Geler mi Gelmez mi?* şiirinden:

Yâd edip o meni

Geler mi, gelmez mi?

⁶⁶ Dıranas, age, s.79

⁶⁷ Dıranas, age, s.80-82

⁶⁸ Asaf Hâlet Çelebi, **Om Mani Padme Hum**, 2.Baskı, Adam Yay., İstanbul 1993, s.22

⁶⁹ Arif Nihad Asya, **Ses ve Toprak**, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1976, s.210-211

⁷⁰ Bahtiyar Vahapzâde, **Şiirler**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1984, s.71

⁷¹ Bahtiyar Vahapzâde, **Sonbahar Düşünceleri-Şiirler**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1993, s.31

*Gelbimden keçeni
Biler mi, bilmez mi?*

*Bahıştı semimî,
Kırpiyi sinemi,
Bir zerrif oh kimi,
Deler mi, delmez mi?*

*Men susmaz bir sesem,
Yel olup telessem,
"Sevirem" söylesem
Güler mi, gülmez mi?*

*Menimle derdimi
Böler mi, bölmez mi?
Gözde yaş gördü mü
Siler mi, silmez mi?
Geler mi / Gelmez mi?⁷²*

Muhtevanın bıraktığı etki bir yana, üçer hecelik birimlerin duyurduğu ses, kaynağını Türk'ün genetik kodlarına işlenmiş bir ritm duygusundan almış olmalıdır. Bu ritm, Türk'ün yaşama tarzı içinde atın işgal ettiği yere dair ipucu verir. Dolayısıyla şiirdeki ritmin oluşmasında atların dörtlüğe koşmasının da etkisinden söz edilebilir.

Her iki ritimle ilgili onlarca örnek sıralanabilir. Son olarak Cahit Sıtkı'nın 9 heceli dizelerinin de aynı ritm duygusundan beslenmiş olabileceğini kaydedelim:

Aynalar, aynalar, sevgili aynalar⁷³

...

*Bir ses ki sevdiğim mısra-ı berceste
Gençliğim ve aşkım asıl ben bu seste...⁷⁴*

...

Bir âlem yapsak mı dersiniz? / Her zaman bulunmaz bu mehtap!⁷⁵

...

⁷² Nebi Hazrî, **Ömür Çınarından Yapraklar**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1995, s.122

⁷³ Cahit Sıtkı Tarancı, **Otuz Beş Yaş**, 25.Baskı, Can Yay., İstanbul 2004, s.52

⁷⁴ Tarancı, age., s.75

⁷⁵ Tarancı, age., s.102

*Şehirde bu kasvet / Rüzgârda bu davet / Enginde hürriyet*⁷⁶

Hilmi Yavuz'dan beyitler:

*ne zaman dınecek ne zaman / bu taflan bu taflan*⁷⁷

...

gölgesi vuruyor zamanın / ilkyazdan kalma bir şiire

...

*yüzümü uçura uçura yürürüm / zamanı gezdire gezdire*⁷⁸

Haydar Ergülen'den:

*sürülsün tutkulu ozanlar evinden /.../ akdeniz gülüşlü bir çocuk olsaydın*⁷⁹

Sırası gelmişken bir tespit yapalım: Dörtunal koşu ritmi sadece bizim şiirimize özgü bir vezin değildir. Klâsik dönem Fransız şiirinde aleksandren adıyla anılan şiir türü⁸⁰, üçer hecelik birimlerle kurulmuş on iki heceli mısralardan oluşur. Racine'den bir üçlük üzerinde görelim:

*Il connut son erreur; occupe de sa crainte,
Il laissa pour son fils échapper quelque plainte,
Et voulut, mais trop tard, assembler ses amis.*

Şimdi de bu üçlüğün üçer hecelik birimler hâlinde okunuşunu verelim:

*il kon nü / son er rör / ok kü pe / dö sak rent / il les sa / pur son fis / eş şap pe / kel köp lent / e vu lü / met ro tar / as samb le / se za mi*⁸¹

Ziya Gökalp, Fransızlara ait olan ve geleneğimizde bulunmayan 6+6 duraklı *aleksandren* veznini kullandıkları için bazı şairlerimizi eleştirir.⁸²

Özetle söylemek gerekirse, başlangıçtan bugüne geleneğimizde var olan dört heceli kümeler, atların rahvan koşu ritminin şiire yansımaları olarak düşünülebilir. Üç hecelik birimlerse dörtunal koşu ritmini çağırır.

⁷⁶ Tarancı, age., s.133

⁷⁷ Yavuz, age., s.42

⁷⁸ Yavuz, age., s.102-103

⁷⁹ Haydar Ergülen, **Nar-Toplu Şiirler 1**, 2.Baskı, Adam Yay., İstanbul 2002, s.43-45

⁸⁰ **AnaBritannica**, c.1, Ana Yayıncılık, İstanbul, s.349

⁸¹ Peyami Safa, **Sanat Edebiyat Tenkid-Objektif 2**, 4.Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1990, s.295-296

⁸² Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, (Haz.: Mehmet Kaplan), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990, s.135

Günümüz şiirinde dörtlük nazım birimi de, dörderli hece kümelerinin oluşturduğu dizeler de kullanılmıyor artık. Öyleyse şiir geleneğimizle ses bağımız kopmuştur denilebilir mi? Toplumsal hayatımızın ritmi değişmiştir. Buna şüphe yoktur. At, yerini yüz küsur beygirlik bineklere bırakmıştır. Dolayısıyla şiirdeki ritmin de değişmesi kaçınılmazdır. Bu değişme, yeniden inşa anlamındadır. Attilâ İlhan'ın "gazel"den yepyeni bir söyleyişle "serbest gazel"i üretmesi gibi, çağdaş şiir de geleneğin sesinden beslenerek yeniden kurulacaktır. Ülkü Tamer, Hilmi Yavuz, Ahmet Necdet gibi önceki kuşağa mensup şairler, dörtlük ve heceden bütünüyle vazgeçmişlerdir. Nurullah Genç, Haydar Ergülen, Süleyman Çobanoğlu, Mehmet Aycı, Ali Aycıl, Hüseyin Atlansoy, Muhsin Macit, Can Bahadır Yüce gibi günümüz şairleri, zaman zaman hece ve dörtlüğe yaslanarak belki de geleneğin sesini güncellemeye çalışmaktadırlar. Zaten amaç, geleneği her çağda yeniden yorumlamak, bir bakıma yeniden inşa etmek değil midir?

KAYNAKLAR

- Ahmet Necdet (1997), **Tekke Şiiri**, İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- AKYÜZ, Kenan vd. (1990), **Fuzûlî Divânı**, Ankara: Akçağ Yayınları
- AnaBritannica** (tarihsiz), c.1, İstanbul: Ana Yayıncılık
- ARAGON, Louis (1994), *Şiirin Gizemi Ezgidedir*, **Saf Şiir Yoktur (Mayakovski, Eluard, Aragon, Brecht, Neruda)**, 2.Baskı, İstanbul: Broy Yayınları
- ARAT, Reşid Rahmeti (1991), **Eski Türk Şiiri**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Aristoteles (2002), **Poetika**, (Çev.: İsmail Tunalı), 10.Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi
- ASYA, Arif Nihat (1976), **Ses ve Toprak**, İstanbul: Ötüken Yayınevi
- AZAK, Gürbüz (1990), **Sizi Biri Arıyor**, İstanbul: Zafer Yayınları
- BEYATLI, Yahya Kemal (1990), **Edebiyata Dair**, 3.Baskı, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları
- _____ (1994) **Kendi Gök Kubbemiz**, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Büyük Larousse**, (tarihsiz), İstanbul: Milliyet Yayınları, c.7, s.3363
- Büyük Türk Klâsikleri** (1985), c.1-2, İstanbul: Ötüken Söğüt Yayınları

- CAFEROĞLU, Ahmet (1953), *Türk Onomastiğinde At Kültü*, **Türkiyat Mecmuası**, X
- ÇELEBİ, Asaf Hâlet (1993), **Om Mani Padme Hum**, 2.Baskı, İstanbul: Adam Yayınları
- DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü (1999), **Üç Şehitler Destanı/Malazgirt Ululaması/Yedi Memetler/Yurdana/Kubilay Destanı**, İstanbul: Doğan Kitap
- DIRANAS, Ahmet Muhip (1982), **Şiirler**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- DİLÇİN, Cem (1992), *Fuzûlî'nin Şiirlerinde Ses Tekrarlarına Dayanan Bir Anlatım Özelliği*, **Türkoloji Dergisi**, X, 1
- _____ (1995), *Fuzûlî'nin Şiirlerinde İkilemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni*, **Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları) Abdülbaki Gölpınarlı Armağanı**, Volume 19
- _____ (1997), **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, 4.Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- ELİOT, T.S.: (1983), **Edebiyat Üzerine Düşünceler** (Çev.: Sevim Kantarcıoğlu), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- (ELÖVE), Ali Ulvi (1912), **Çocuklarımıza Neşideler**, İstanbul: Tanin Matbaası
- ERASLAN, Kemal (1991), **Ahmed-i Yesevî: Dîvan-ı Hikmet-Seçmeler**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- ERGÜLEN, Haydar (2002), **Nar-Toplu Şiirler 1**, 2. Baskı, İstanbul: Adam Yayınları
- GENÇ, Nurullah (1992), **Yankı ve Hüzün**, İstanbul: Denge Yayınları
- GENÇOSMANOĞLU, Niyazi Yıldırım (2002), **Destanlar Burcu**, 2.Baskı, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yay.
- GÖKALP, Ziya (1990), **Türkçülüğün Esasları**, (Haz.: Mehmet Kaplan), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- GÖKYAY, Orhan Şaik (2000), **Dede Korkut Hikâyeleri**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- _____ (2002), **Bu Vatan Kimin?**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

- GÜRBÜZ, Nedim [Gürbüz Azak] (1977), **Dostlara Mektup**, İstanbul: Yeni Asya Yayınları
- HAZRÎ, Nebi (1995), **Ömür Çınarından Yapraklar**, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını
- İPEKTEN, Halûk (1999), **Eski Türk Edebiyatı-Nazım Şekilleri ve Aruz**, 3.Baskı, İstanbul: Dergâh Yay.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1999), **Türk Millî Kültürü**, 18.Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat
- KAPLAN, Mehmet (1987), **Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser**, 2.Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları
- KISAKÜREK, Necip Fazıl (1973), **Esselâm**, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları
- _____ (1994), **Ata Senfoni**, 3.Baskı, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları
- _____ (2001), **Çile**, 44. Baskı, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları
- KORTANTAMER, Tunca (1993), *Türk Şiirinde Ses Konusunda ve Ses Gelişmesinin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler I*, **Eski Türk Edebiyatı-Makaleler**, Ankara: Akçağ Yayınları
- KURNAZ, Cemâl (2001), *Divan Şiirinde Ritm Arayışları*, **Türk Dili**, 589 (Ocak)
- KÜÇÜK, Sabahattin (1994), **Bâkî Divanı**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- MACİT, Muhsin (1996), **Divân Edebiyatında Âhenk Unsurları**, Ankara: Akçağ Yayınları,
- _____ (2004), **Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı**, Ankara: Grafiker Yayınları
- OKAY, Orhan (1990) **Sanat ve Edebiyat Yazıları**, İstanbul: Dergâh Yayınları
- ONAY, Ahmet Talât (1996), **Türk Şiirlerinin Vezni**, (Haz.: Cemal Kurnaz), Ankara: Akçağ Yayınları
- ÖGEL, Bahaeddin (1971), **Türk Mitolojisi**, Ankara
- ÖZBALCI, Mustafa (1998), **Ahmet Kutsi Tecer-Şairliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme**, Ankara: Akçağ Yayınları

- Peyami Safa (1990), **Sanat Edebiyat Tenkid-Objektif 2**, 4. baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat
- ŞAFAK, Yakup (1993), *Kaybolmaya Yüz Tutmuş Bir Gelenek: Vezinle Şiir Okumak*, **Yedi İklim**, V, 43, (Ekim)
- _____ (1996), *Fars ve Türk Edebiyatlarındaki Aruz Vezinlerinin Ritmik Yapıları Üzerine Düşünceler*, **Yedi İklim**, X, 70, (Ocak)
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1994), **Bütün Şiirler**, 4.Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları
- TARANCI, Cahit (2004), **Otuz Beş Yaş**, 25.Baskı, İstanbul: Can Yayınları
- TATÇI, Mustafa (1991), **Yunus Emre Divânı**, Ankara: Akçağ Yayınları
- TEKİN, Talât (1989), **XI. Yüzyıl Türk Şiiri Divânü Lûgati't-Türk'teki Manzum Parçalar**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- VAHAPZÂDE, Bahtiyar (1984), **Şiirler**, İstanbul: Ötüken Neşriyat
- _____ (1993), **Sonbahar Düşünceleri-Şiirler**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- YAVUZ, Hilmi (1993), **Erguvan Sözlere-Toplu Şiirler 2**, İstanbul: Can Yayınları
- YURDAKUL, Mehmet Emin (1979), **Türk Sazı**, 3.Baskı, İstanbul: Atlas Kitabevi